

**RAPORTURILE JURIDICE PROFESIONAL-CORPORATIVE ALE
LIBER-PROFESIONIȘTILOR – RAPORTURI DE MUNCĂ ATIPICE.
JURĂMÂNTUL LIBER-PROFESIONIȘTILOR**

Nicolae SADOVEI

Catedra Dreptul Muncii

L'auteur traite les professions libérales et les relations qui découlent de l'exercice des professions libérales. Il s'agit de déterminer le statut juridique des professions libérales, le statut juridique des travailleurs indépendants et la nature juridique des relations corporatives des travailleurs indépendants. L'exercice des professions libérales donne lieu à des relations complexes juridiques, telles que les relations entre les travailleurs indépendants et de leurs clients qui ne font pas partie de la sphère du droit de travail, mais qui ont le sens des relations juridiques civiles, organismes professionnels auxquels ils appartiennent, les relations qui ne sont pas dans le domaine des rapports juridiques typiques de travail. Les relations de travail professionnelles-corporatives sont des relations atypiques.

Scurte preliminarii. O categorie aparte de raporturi de muncă atipice, cu trăsături specifice proprii care le individualizează în cadrul decorului multicolor al raporturilor atipice, o formează raporturile juridice de muncă ale liber-profesioniștilor – raporturile juridice profesional-corporative. Raporturile respective sunt greutate pe exercitarea unor profesii autonome și libere, cunoscute în teoria dreptului ca și *profesiuni liberale*. Atât doctrina privind profesiunile liberale, cât și legislația care reglementează raporturile corporative ale liber-profesioniștilor nu este una unitară, existând o multitudine variată de abordări și tratări, inclusiv la nivel de lege, atât a profesiunilor liberale, cât și a raporturilor respective. Cu toate acestea, în Republica Moldova lipsesc careva studii fundamentale privind natura juridică a profesiunilor liberale și cea privind statutul juridic al liber-profesioniștilor. În acest sens este importantă, în opinia noastră, clarificarea următoarelor trei aspecte: determinarea regimului juridic al profesiunilor liberale, determinarea statutului juridic al liber-profesioniștilor, precum și determinarea naturii juridice a raporturilor corporative ale liber-profesioniștilor.

Regimul juridic al profesiunilor liberale. Legiuitorul din Republica Moldova nici nu definește, nici nu reglementează regimul juridic general al profesiunilor liberale. Definiții normative ale profesiei liberale pot fi identificate doar la nivel internațional, adică definiții oferite în cadrul reglementărilor extranaționale ale domeniului vast și extrem de pestrît al profesiunilor liberale. În ceea ce ține de legislația națională, există numai definiția *serviciilor profesionale*, dar nu și cea a profesiunilor liberale, care, totuși, nu sunt identice. Astfel, potrivit prevederilor art.5 din *Codul fiscal al Republicii Moldova, nr.1163 din 24.04.1997*, prin *servicii profesionale* se înțelege activitățile independente de ordin științific, literar, artistic, educativ sau pedagogic, precum și activitățile independente ale medicilor, juriștilor, inginerilor, arhitecților, dentiștilor, auditorilor și contabililor, desfășurate în conformitate cu legislația în vigoare [1]. În sensul normei legale respective, există două subcategorii de servicii profesionale: *servicii profesionale* care includ activitățile independente ale persoanelor în domeniile științific, literar, artistic, educațional și pedagogic; *servicii profesionale* care includ activitățile independente efectuate de către medici, juriști, ingineri, arhitecți, dentiști, auditori și contabili. Interpretând prevederile legale, am putea afirma că, din punctul de vedere al legislației fiscale, sunt considerate profesii independente șapte profesii: cele de medic, jurist, inginer, arhitect, dentist, auditor și contabil. În opinia cercetătorului Mihai Tașcă, pot exercita o profesiune liberală medicii, profesorii (învățătorii), avocații, notarii publici, inginerii, arhitecții, sculptorii, contabilii, asistenții medicali, artiștii etc. [2]. Deși poziția legiuitorului în materia citată aici este pasibilă de critică serioasă, ne vom opri doar asupra faptului că abordarea diferită a unei profesii din punct de vedere fiscal, civil, penal, al muncii etc. este una defectuoasă și generatoare de conflicte, inclusiv de litigii care necesită intervenția organelor jurisdicționale în materie. Astfel, în Republica Moldova nu există un cadru normativ autonom care să definească în mod clar profesiunile liberale; putem afirma că există numai un cadru legal la nivel de lege al unor profesii aparte, pe care le putem defini drept profesii reglementate, dar nu profesii liberale. Pentru fiecare profesie reglementată există câte o lege specială de organizare și exercitare a profesiei respective, uneori reglementarea în cauză fiind încadrată în contextul exercitării unei anumite activități.

În general se consideră că persoanele care practică o profesiune liberală – la fel ca și activitatea acestora – sunt exterioare actelor de comerț, chiar dacă sunt organizate într-o anumită formă organizatorico-juridică cerută de lege și care poate avea, uneori, nuanțe de reglementări comerciale. Totuși, legătura acestor profesii cu activitatea comercială produce o „contaminare” a lor cu specificul comerțului, producându-se, astfel, un *actio concrescere* a actelor necomerciale, specifice profesiunilor liberale, cu actele pur comerciale, deoarece și profesiunile liberale sunt guvernate de aceleași legi ale economiei de piață care sunt, de regulă, mai puternice și mai influente decât legile pozitive, „produse” de către autoritățile statului. Se poate vorbi, în contextul abordării unor raporturi juridice de muncă atipice – în special a celor profesional-corporative ale liber-profesioniștilor și a celor de serviciu ale funcționarilor publici – despre existența unei tendințe de desocializare a raporturilor juridice de muncă manifestată, pe de o parte, de *comercializarea* acestora, iar, pe de altă parte – de *publicizarea* raporturilor în cauză. Astfel, dreptul muncii este afectat direct prin intermediul ingerinței elementelor de drept public, cum ar fi cazul raporturilor juridice atipice de serviciu, și al elementelor de drept comercial, cum ar fi cazul profesiunilor liberale. Epistemologia dreptului comercial cuprinde motivele pentru care atât faptul de comerț, cât și comerciantul (cele două criterii de comercialitate a unui raport juridic), tind a fi înlocuite de conceptul de afacere, adică de activitate organizată de o persoană, pe risc economic propriu, în intenția de a obține profit. Noțiunea de afacere include, în sensul expus aici, orice activitate ce presupune asumarea unui risc în vederea obținerii de profit și nu doar activitatea comercială clasică. Dreptul intervine, mai întâi, pentru a stabili un minim de ordine, onestitate și securitate în relațiile dintre liber-profesioniști și clienții acestora.

La nivel comunitar, profesiunile liberale sunt reglementate de către Uniunea Europeană prin *Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 07.09.2005 „Privind recunoașterea calificărilor profesionale”* [3]. Potrivit normelor comunitare menționate, «*la profession libérale désigne toute profession exercée sur la base de qualification appropriées, à titre personnel, sous sa propre responsabilité et de façon professionnellement indépendante, en offrant des services intellectuels et conceptuel dans l'intérêt du client et du public*».

Profesiunile liberale, fiind abordate prin prisma respectivei definiții a serviciilor profesionale (în sensul dreptului fiscal), sunt considerate de către Eduard Boișteanu drept activități care nu cad sub incidența legislației muncii [4], deoarece nu sunt activități subordonate (dependente) și supuse regimului juridic al salariizării. Și în doctrina română de drept al muncii majoritatea cercetătorilor consideră că exercitarea unei profesii liberale nu cade sub incidența reglementărilor de drept al muncii [5]. Totodată, începând cu anul 2000, se remarcă o tendință epistemologică destul de ciudată: deși majoritatea cercetătorilor exclud raporturile profesional-corporative ale liber-profesioniștilor de sub aria de acoperire a dreptului muncii, aceștia examinează aceste raporturi (uneori chiar *en detail* [6]) în cadrul studiilor în materie de drept al muncii, inclusiv în cadrul manualelor universitare destinate studenților, chiar dacă susțin că raporturile respective fac obiectul altor ramuri ale sistemului de drept [7].

Potrivit altor opinii, cum ar fi cea exprimată de către Mădălin Niculeasa, instituția profesiunilor liberale aparține, de principiu, dreptului muncii [8], dânsul afirmând, pe bună dreptate, că se impune cu prisosință necesitatea reasezării obiectului dreptului muncii, prin înglobarea în cadrul acestuia și a raporturilor juridice de graniță, inclusiv a raporturilor juridice ale liber-profesioniștilor [9], cu atât mai mult că la nivel comunitar se discută nu doar despre raporturile juridice de muncă atipice, ci și despre raporturile juridice de muncă foarte atipice [10]. Categoriile de salariați antrenați în raporturi juridice de muncă foarte atipice au tendința de a fi foarte variate, de la salariați foarte puțin calificați, cu contracte de muncă temporară, la liber-profesioniști înalt calificați, solicitați pe perioade ultra-scurte, raporturi bazate pe atribuții specifice. În mod clar, situația acestor două categorii de persoane angrenate în raporturi foarte atipice diferă radical în ceea ce privește natura raportului juridic, deși și salariații foarte puțin calificați, și liber-profesioniștii înalt calificați prestează o muncă.

Potrivit definițiilor enciclopedice, sub aspectul dreptului muncii profesia reprezintă «*совокупность приобретенных работником специальных трудовых навыков, объединяемых общим названием*» [11]. Potrivit unei alte definiții enciclopedice, profesia reprezintă o „*activitate cu caracter permanent pe care o desfășoară cineva pe baza unei calificări; complex de cunoștințe teoretice și de deprinderi practice de un anumit gen și de un anumit grad care definesc pregătirea cuiva pentru exercitarea unei ocupații*”, [12] iar potrivit *Noului dicționar explicativ al limbii române (NODEX)*, profesiunea liberă este o profesie bazată pe munca intelectuală și exercitată de persoane neafiate în serviciu plătit (scriitori, pictori etc.) [13].

Doctrina definește diferit profesiunile liberale. Una dintre cele mai elocvente, concise și, totodată, frumoase definiții ale noțiunii de profesii liberale este cea a juristului francez Jean Savatier, care a definit profesiunea liberală drept „*une activite intellectuelle, independante et desinteressee*” [14], autorul evidențiind astfel trei criterii importante care caracterizează o profesiune liberală: intelectualismul, independența și dezinteresul. Constantin Tufan definește profesiunea liberală drept profesie obținută de o persoană fizică prin pregătirea profesională în cadrul sistemului de învățământ exprimată prin specialitatea însoțită și care ar urma să fie exercitată, în mod liber și independent, prin orice formă de organizare fiecare (în mod individual sau prin birouri particulare), iar Mădălin Niculeasa definește profesiunile liberale drept profesii reglementate care se exercită în mod independent de către persoane fizice (în mod individual sau în colectiv – în corpuri) și care au obținut în prealabil o pregătire profesională adecvată [15]. Potrivit *Enciclopediei Libere Wikipedia*, profesiunea liberală desemnează o ocupație intelectuală, exercitată de o persoană pe cont propriu – un liber-profesionist – care face parte, în mod obligatoriu, dintr-un ordin profesional [16].

În literatura de specialitate se folosește atât sintagma *profesie liberală*, cât și cea de *profesie liberă*. Utilizarea sintagmei de profesie liberă este criticabilă, deoarece, *a contrario*, sugerează și posibilitatea existenței unor profesii care nu sunt libere, ceea ce ar reprezenta *muncă forțată* sau *muncă obligatorie*, cu violarea art.4 din *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950* [17] și a dreptului constituțional la muncă, care interzic munca forțată. Potrivit art.1.5 din Statutul Uniunii Mondiale a Profesiunilor Liberale, „*les Professions Liberales constituent, au niveau international et national, un secteur economique et social specifique*” [18], evidențiindu-se astfel și specificul social al profesiunilor liberale.

Profesiunile liberale sunt guvernate de un șir de principii, cele mai importante fiind, în opinia noastră, următoarele:

a) *Sunt profesii independente*. Independența, ca trăsătură caracteristică a profesiunilor liberale, se manifestă prin intermediul principiilor autonomiei, activității personale, principiului obținerii unui venit non-salarial (de regulă, onorariu), precum și ținerii unei contabilități proprii. În acest sens, datorită regimului juridic special, profesiunile liberale sunt opozabile atât profesiunilor salarizate, cât și profesiunilor exercitate prin intermediul funcțiilor publice;

b) *Sunt profesii aflate sub un regim de drept privat special*. Regimul juridic de drept privat al profesiunilor liberale se manifestă prin intermediul faptului că ele au o natură juridică mixtă, atât de drept civil, cât și de drept al muncii, dar nu sunt prin esență de natură juridică pur comercială, deși, așa cum am menționat, se observă o tendință de contaminare a acestora cu elemente de drept comercial. Astfel, sub aspectul naturii juridice, profesiunile liberale sunt opozabile profesiunilor clasice prin care statul își exercită puterea publică și, în primul rând, celei de funcționar public, dar și profesiunilor pur comerciale, cum ar fi cele din domeniul afacerilor;

c) *Sunt profesii eminentemente de natură intelectuală*. În cadrul exercitării profesiunilor liberale, liber-profesioniștii sunt în permanentă activitate intelectuală, adesea chiar de natură cercetologică (savantă), elaborare, propunere și oferire pentru cei interesați (clienți) a unor servicii conceptualizate, de o manieră intelectuală proprie. În acest sens, activitatea titularilor unei profesii liberale este opozabilă titularilor profesiunilor non-intelectuale: industriale, agricole, artizanale etc.;

d) *Sunt profesii guvernate de principiul maximalismului*. Exercițarea unei profesii liberale presupune maxime competențe, maxime cunoștințe și maxime calități profesionale, fiind limitate posibilitățile de aplicare a principiilor clasice ale liberei concurențe, în special în ceea ce ține de posibilitatea aplicării mecanismelor de creștere a prețului serviciilor oferite clienților prin intermediul publicității. În acest sens, profesiunile liberale sunt opozabile ocupațiilor din sfera comercială tipică, guvernată de legitățile liberei concurențe, care au drept scop final o cât mai bună vandabilitate a serviciilor și produselor propuse pe piață;

e) *Sunt profesii care urmăresc finalmente interesul social general*. Legislația regulatorie în materia profesiunilor liberale solicită uneori titularilor profesiunilor respective prestarea unei activități dezinteresate, inclusiv gratuite (în anumite cazuri), respectarea unor reguli non-juridice, de ordin etic și deontologic, o calitate înaltă a serviciilor prestate, primatul intereselor clientului în raport cu alte interese legale, precum și respectarea strictă a confidențialității. Sub acest aspect, profesiunile liberale sunt opozabile profesiunilor gen *business*, precum și profesiunilor gen *public office*.

Profesiunile liberale au și un șir de trăsături specifice care, în opinia lui Mădălin Niculeasa, sunt următoarele:

a) sunt eminentemente activități profesionale reglementate, adică activități profesionale, a căror prestare este

restricționată de efectuarea dovezii privind pregătirea profesională necesară exercitării profesiei respective; b) utilizează cunoștințele și aptitudinile dobândite în urma educației sau la locul de muncă, prin pregătire și experiență în domeniu; c) folosesc o pregătire reglementată, adică o educație și pregătire efectuată în scopul practicării unei profesii, ale cărei cursuri de ordin teoretic sunt completate de pregătirea și practica profesională necesară; d) necesită o perioadă de adaptare, în sensul că practicarea acestor profesii este însoțită de continuarea pregătirii și educației praxiologice, cunoscute drept stagiere profesională; e) constituie o specialitate (calificare) deținută de o persoană prin studii; f) sunt profesii exercitate de către membrii asociațiilor private/publice legalizate; g) beneficiază de o recunoaștere profesională (calificativă), adică diplomele și certificatele profesionale care atestă calificarea într-o anumită profesie sunt recunoscute de către o autoritate administrativă a statului, în colaborare cu organizațiile profesionale și sunt urmate de emiterea unor licențe pentru exercitarea profesiei respective; h) sunt supuse testului de aptitudini, adică testului pentru evaluarea competenței profesionale a solicitantului, derulat sub auspiciile autorităților competente în materie [19].

Depunerea jurământului de către liberii profesioniști. Unele raporturi juridice profesional-corporative pot fi generate numai în rezultatul depunerii jurământului de către persoana care solicită asocierea la grupul profesional-corporativ respectiv. Dintre toate categoriile de liber-profesioniști sunt obligați să depună jurământul în cauză numai avocații, notarii și executorii judecătorești. Raporturile generate în cadrul exercitării activității de către toate aceste trei categorii profesionale au un șir de elemente comune, care atestă calitatea acestor raporturi apărute în legătură cu exercitarea unei profesii libere. Însă, regimul juridic al actului de depunere a jurământului, ca condiție de acces la un grup asociativ profesional-corporativ, nu este identic în toate cele trei cazuri de titulari ai unor profesii libere. Astfel, în cazul avocaților și al notarilor, actul social de depunere a jurământului este un act public, care se efectuează în urma admiterii în profesie în temeiul licenței de activitate eliberate de către autoritatea publică autorizată în persoana Ministerului Justiției și semnării textului jurământului respectiv de către titular, adică succede admiterea *de iure* în profesie. În cazul executorilor judecătorești, însă, depunerea jurământului, fiind de asemenea un act social public, precede investirea *de facto* a executorului judecătoresc cu împuterniciri de exercitare a activității de executare.

Potrivit prevederilor art.26 din *Legea cu privire la avocatură, nr.1260 din 19.07.2002*, avocatul depune următorul jurământ: „Eu, avocatul (numele, prenumele), jur să-mi aduc aportul la apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale omului, să-mi îndeplinesc conștiincios și onest îndatoririle de avocat, să păstrez secretul profesional și, prin comportamentul meu, să nu compromit onoarea profesională a avocatului” [20]. Notarul depune, potrivit prevederilor art.14 din *Legea cu privire la notariat, nr.1453 din 08.11.2002*, următorul jurământ: „Eu, notarul (numele de familie și prenumele), jur să respect Constituția și legile Republicii Moldova, să-mi îndeplinesc cu onoare și credibilitate publică, conștiincios și imparțial obligațiile ce îmi revin și să păstrez secretul profesional” [21]. În ceea ce ține de executorul judecătoresc, acesta, potrivit prevederilor art.13 din *Legea privind executorii judecătorești, nr.113 din 17.06.2010*, depune următorul jurământ: „Jur să îndeplinesc funcția de executor judecătoresc în conformitate cu legea, să respect Constituția Republicii Moldova, să păstrez secretul profesional, iar în activitatea mea să mă bazez pe principiile de profesionalism și imparțialitate” [22].

Statutul juridic al liber-profesioniștilor. Titulari ai profesiunilor libere sunt liber-profesioniștii, adică persoanele fizice care exercită o profesie liberală, direct sau indirect reglementată de lege, care desfășoară o activitate specializată creatoare de valoare intelectuală și care sunt, de regulă, constituiți în corpuri profesionale distincte. Ca și în cazul oricărui alt subiect, statutul juridic al liber-profesioniștilor este format din totalitatea atributelor și calităților prin care liber-profesionistul este individualizat în cadrul societății, din punctul de vedere al normelor juridice. Ansamblul normelor juridice care reglementează statutul juridic al liber-profesionistului are drept scop exprimarea atributelor specifice ale acestuia în calitate de titular al unei profesii din categoria profesiunilor libere. Determinarea corectă a statutului juridic al liber-profesionistului implică reliefaarea tuturor atributelor juridice specifice acestuia, cele mai importante fiind capacitatea juridică de muncă, drepturile și obligațiile, garantarea exercitării drepturilor și executării obligațiilor, precum și răspunderea liber-profesionistului.

Capacitatea juridică de muncă a liber-profesionistului, în calitate de atribut al statutului juridic, constă în aptitudinea acestuia de a dobândi și exercita drepturi în practicarea profesiei libere al cărei titular este, precum și de a-și asuma și executa obligații în cadrul exercitării profesiei respective, prin încheierea diferitelor acte juridice. În acest sens, capacitatea juridică de muncă a liber-profesionistului nu este o capacitate universală, ci una specială, fiind îngrădită de cadrul legal care reglementează profesiunea liberală titulară.

Legislația în vigoare limitează posibilitatea liber-profesionistului de a participa la raporturi juridice în contextul exercitării profesiunii liberale prin stabilirea modalității de dobândire a statutului de liber-profesionist care presupune și o autolimitare a acestuia în anumite posibilități care, de fapt, nu sunt interzise persoanelor ce nu dețin statutul respectiv. Normele legale care reglementează regimul juridic al profesiunilor liberale stabilesc, de regulă, condițiile de bază și modul de practicare a profesiunii liberale respective, determină formele de organizare a activității profesionale, stabilesc limitativ genurile de activități care pot fi practicate de către liber-profesionist, stabilesc garanții pentru practicarea profesiunii respective, precum și determină modul de admitere în profesie.

În unele cazuri, cum ar fi, de exemplu, practicarea profesiunii liberale de avocat, legea stabilește și principiile pe care trebuie să se bazeze liber-profesionistul în practicarea profesiei respective, unul dintre acestea constând în apartenența la corpurile profesionale care reunesc toți titularii profesiunii liberale în cauză. Astfel, potrivit prevederilor art.10 și art.11 din *Legea cu privire la avocatură*, poate obține statut juridic de avocat liber-profesionist persoana care are cetățenia Republicii Moldova, are capacitate deplină de exercițiu, are diplomă de licențiat în drept sau echivalentul acesteia, se bucură de o reputație ireproșabilă și a fost admisă în profesia de avocat după susținerea examenului de calificare. Pe de altă parte, exercitarea activității avocaturii liber-profesionist este incompatibilă cu un șir de activități, cum ar fi deținerea oricărei funcții retribuite (cu excepția funcțiilor legate de activitatea științifică și didactică, precum și de activitatea în calitate de arbitru al judecării arbitrale (arbitrajului)), cu activitatea de întreprinzător, cu activitatea de notar, precum și cu oricare alte activități ce lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri.

Capacitatea juridică de muncă a liber-profesionistului are și diferențe intraspecie, fiind diferită de la o profesiune liberală la alta, nefiind identice, de exemplu, condițiile de admitere și de exercitare a profesiei de avocat cu profesia de medic. Totodată, un șir de condiții fundamentale necesare obținerii statutului juridic de liber-profesionist sunt identice pentru capacitatea juridică de muncă a mai multor categorii de liber-profioniști, cum ar fi reputația ireproșabilă a aspirantului la statutul juridic de liber-profesionist. În orice caz, capacitatea juridică a liber-profesionistului este, cu siguranță, o capacitate juridică de muncă, în sensul că persoana titulară a unei profesiuni liberale urmărește prin aspirarea la obținerea statutului juridic de liber-profesionist posibilitatea de a presta o anumită muncă specifică, în condițiile legii. Totodată, este clar că nu putem afirma faptul că munca respectivă va fi prestată în beneficiul direct al unei alte persoane în calitate de angajator, deoarece în cazul tuturor categoriilor de liber-profioniști munca prestată de către aceștia nu are caracteristicile muncii prestate în cadrul unui raport juridic de muncă tipic, fundamentat pe un contract individual de muncă.

Ca atribut al statutului juridic, capacitatea juridică de muncă a liber-profesionistului servește în calitate de premisă elementară pentru a-i atribui acestuia acele drepturi subiective și obligații care decurg direct din conținutul legii și nu au tangențe cu efectuarea de către acesta a unor acțiuni subiective.

Printre profesiunile liberale se înscrie și cea de medic, a cărei utilitate socială este indiscutabilă. Prin practicarea medicinei în calitate de profesiune liberală se înțelege practicarea unei profesii dobândite de o persoană fizică prin pregătirea profesională în cadrul unei instituții de învățământ medical superior, exprimată prin însușirea specialității de medic și care să fie exercitată în mod liber și independent prin formă individuală de organizare. Medicii liber-profioniști pot să se constituie în corpuri profesionale distincte, să aibă un statut propriu, în virtutea căruia să fie răspunzători de acel act profesional pe care îl îndeplinesc – acordarea asistenței medicale (prestarea serviciilor medicale). Întreaga lor activitate trebuie să fie pusă în serviciul ocrotirii sănătății publice, prin acordarea serviciilor de sănătate clienților în schimbul unui onorariu.

Principala trăsătură a drepturilor și obligațiilor unui liber-profesionist, inclusiv a unui medic cu statut de liber-profesionist, constă în faptul că acesta nu-și îndeplinește anumite obligațiuni în calitate de salariat, nu încheie cu nici un angajator public sau privat un contract individual de muncă, lipsind, în acest caz, un raport de subordonare clasic, necesar atunci când există un angajator și un salariat. Însă, aceasta nu exclude un alt gen de subordonare, specific raporturilor juridice corporative ale liber-profioniștilor. Spre deosebire de aceiași avocați, considerați a avea *statutum rex* între liber-profioniști, menționăm, totuși, că medicii, în calitate de liber-profioniști, pot avea în același timp atât statut juridic de persoane care exercită o profesiune liberală, cât și statut juridic de salariați în cadrul unui raport juridic de muncă tipic. Medicii pot fi salariați în rețeaua instituțiilor medico-sanitare publice sau private, ceea ce în prezent formează regula, dar în același timp pot să-și exercite profesiunea în cadrul unui cabinet medical particular, individual.

Spre deosebire de un salariat, un liber-profesionist este mai puțin supus actelor de control direct, fiindcă își exercită profesiunea în mod independent și pe propria sa răspundere. Din această cauză există o necesitate acută în adoptarea unei legi speciale în materia profesiunilor liberale, care ar reglementa concret, spre deosebire de prevederile generale ale legislației în vigoare, organizarea și supravegherea exercițiului profesiunilor liberale în Republica Moldova. Atribuțiile în acest domeniu ar trebui să fie descentralizate și date în competența unor structuri profesionale speciale – corpurilor profesionale ale liber-profesioniștilor pe domenii profesionale aparte. Aceste structuri ar trebui să fie organizații profesionale, cu personalitate juridică, apolite și fără scop patrimonial, care ar reprezenta interesele generale ale liber-profesioniștilor pe domenii profesionale aparte. Apartenența tuturor liber-profesioniștilor din Republica Moldova la aceste corpuri profesionale ar trebui să fie de drept, adică din ele ar trebui să facă parte toți practicanții profesiunilor liberale, autorizați în mod legal să practice o profesie liberală. În mod special este necesar a se insista asupra faptului ca nici un liber-profesionist să nu fie autorizat cu dreptul de liberă practică dacă nu dorește să fie membru al corpului profesional respectiv, cu statut special, cu totul și cu totul diferit de acel al organizațiilor de tip asociativ, reglementate de *Legea cu privire la asociațiile obștești, nr.837 din 17.05.1996* [23].

Raporturile juridice de muncă profesional-corporative. În legătură cu statutul juridic al liber-profesionistului, considerăm că exercitarea unei profesiuni liberale dă naștere unor raporturi juridice complexe, de diferit gen, cum ar fi: raporturile dintre liber-profesioniștilor și clienții lor, care nu intră în sfera dreptului muncii, ci au un caracter de raporturi juridice civile, pentru că izvorăsc din diferite contracte de prestări servicii; raporturile juridice ale corpului profesional respectiv al liber-profesioniștilor și organele statului, precum și cu diferite organisme profesionale internaționale în materie, raporturi care, de asemenea, nu fac obiectul dreptului muncii. Locul central, abordat în contextul studiului de față, îl ocupă, însă, *raporturile dintre liber-profesioniști și corpul profesional din care aceștia fac parte*, raporturi care nu se încadrează în domeniul raporturilor juridice de muncă tipice, nefiind reglementate de către Codul muncii în calitate de lege-cadru în materia raporturilor de muncă tipice, dar care sunt raporturi juridice de muncă profesional-corporative, adică atipice. Concluzia respectivă este fundamentată pe mai multe elemente, unele dintre acestea regăsindu-și tratarea inclusiv la nivel de lege. Elementul cel mai vizibil, cu nuanțe nucleice specifice oricărui raport juridic corporativ al liber-profesioniștilor, îl constituie exercitarea de către corpul profesional a unor atribuții de putere patronală limitată față de liber-profesioniștilor care fac parte din corpul profesional respectiv, atribuții manifestate prin posibilitatea tragerii la *răspundere disciplinară* a membrilor corporativi. Astfel, potrivit prevederilor art.56 alin.(1) din *Legea cu privire la avocatură*, avocații sunt pasibili de a fi trași la răspundere disciplinară pentru acțiunile prin care se încalcă prevederile legii în cauză, normele Codului deontologic al avocatului și prevederile altor acte normative ce reglementează activitatea avocaților. Răspunderea disciplinară este una dintre formele răspunderii juridice și este o răspundere tipică și aplicabilă în materia raporturilor juridice de muncă [24], fapt menționat de către toți doctrinariii în materia raporturilor de muncă [25]. Potrivit normelor legale care reglementează raporturile juridice corporative ale avocaților, informația cu privire la *abaterile disciplinare* comise de avocat în timpul exercitării atribuțiilor profesionale se examinează de către Comisia pentru etică și disciplină, care este o comisie din cadrul Uniunii Avocaților, în calitatea acesteia de organ de autoadministrare al avocaților, din care fac parte toți membrii barourilor din țară. În cazul existenței unor temeieri suficiente, comisia dispune efectuarea unui control, care se efectuează de către membrii Comisiei sau se pune în sarcina baroului. Comisia pentru etică și disciplină trebuie să solicite avocatului căruia i-a fost intentată *procedura disciplinară*, în mod obligatoriu, inclusiv *explicații în formă scrisă*. Comisia pentru etică și disciplină poate adopta decizia de aplicare a unei *sanțiuni disciplinare*. Legea în cauză enumeră exhaustiv toate sancțiunile disciplinare care pot fi aplicate avocatului liber-profesionist: a) avertizarea; b) muștrarea; c) amenda; d) suspendarea activității de avocat; e) retragerea licenței. Răspunderea disciplinară a liber-profesionistului este un atribut fundamental al unui raport juridic de muncă corporativ, deoarece profesiunile liberale sunt, așa cum s-a menționat deja în doctrina de specialitate, profesii disponibile, responsabile, independente, libere, de proximitate și de contact uman direct. Ca atribut al raportului respectiv, răspunderea este una specifică, individuală, directă și permanentă a liber-profesionistului, fiind evidențiată în cadrul raporturilor dintre liber-profesioniști și corpul profesional și influențată direct de competența, calitatea prestațiilor și moralitatea membrilor corpului profesional al liber-profesioniștilor.

Raporturile juridice de muncă profesional-corporative sunt raporturi atipice care apar între o persoană fizică cu statut de liber-profesionist și corpul profesional asociativ, care reunește toți liber-profesioniștii

practicanți într-un anumit domeniu, în legătură cu prestarea muncii de către liberul-profesionist, sub autoritatea, controlul și tutela corpului profesional respectiv. Drepturile și obligațiile de muncă ale liber-profesioniștilor sunt, în acest context, drepturi și obligații de natură corporativă necomercială, fundamentate pe calitatea de membru a liber-profesionistului în cadrul corpului profesional din care acesta face parte. Deși nu prestează o muncă în folosul direct al corpului profesional (spre deosebire de raporturile juridice de muncă tipice), activitatea de muncă prestată de către liberul-profesionist este supusă controlului și autorității corpului profesional respectiv, care este în drept să aplice măsurile legale operabile, de regulă, în materia raporturilor juridice de muncă tipice, în situația când liber-profesionistul încalcă obligațiile sale, al căror titular este în virtutea statutului său juridic.

Raporturile juridice de muncă profesional-corporative nu sunt raporturi juridice societare (corporative comerciale), care apar în temeiul participării subiecților în cadrul unor entități organizatorico-juridice de drept comercial cu statut de persoană juridică [26]. Raporturile juridice societare au în componența lor drepturi și obligații juridice de natură comercială, a căror finalitate constă în obținerea unui profit de către membrii societății comerciale respective. Realizarea drepturilor societare urmărește, direct sau indirect, satisfacerea intereselor patrimoniale ale titularilor – ale membrilor societății comerciale în cauză. Din aceste considerente, raporturile juridice societare sunt, întotdeauna, raporturi de natură comercială, spre deosebire de raporturile juridice de muncă corporative ale liber-profesioniștilor, elementul patrimonial al cărora nu este primar; în cadrul relației *liber-profesionist – corp profesional* trebuie să primeze în primul rând componenta socială și numai mai apoi componenta economică [27]. Raporturile juridice de muncă corporative ale liber-profesioniștilor urmăresc, ca finalitate, stabilitatea și menținerea statutului de liber-profesionist, prin intermediul autorității exercitate de către corpul profesional respectiv al liber-profesioniștilor asupra exercitării activității (care nu este altceva decât o prestare a unei munci) de către liber-profesioniștii care fac parte din cadrul corpului profesional. Autoritatea în cauză urmărește modul în care corpul profesional este abilitat să admită o persoană în rândul membrilor corpului profesional, să țină evidența membrilor, să gestioneze pregătirea și perfecționarea profesională a liber-profesioniștilor, inclusiv formarea inițială pentru solicitanții de obținere a statutului juridic de liber-profesionist, să asigure modalitatea de susținere a probelor pentru admitere, să elaboreze bunele practici profesionale pentru liber-profesioniști. Totodată, autoritatea respectivă este chemată să controleze respectarea acestora, precum și să sancționeze disciplinar liber-profesioniștii care nu respectă prevederile legale și corporative în domeniu, inclusiv să le retragă statutul de liber-profesionist și să-i excludă din rândul corpului profesional respectiv, ceea ce duce și la stingerea raporturilor juridice de muncă corporative ale liberi-profesioniștilor.

Referințe:

1. Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163 din 24.04.1997, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 08.02.2007 (ediție specială).
2. Tașcă M. Considerații privind profesiunile liberale. Avocatura – regina profesiunilor liberale. Organizarea avocaturii în Republica Moldova în viziunea proiectelor de lege al Comisiei Juridice a Parlamentului și cel al Prezidiului Colegiului Avocaților // Avocatul Poporului, 1998 nr.10, p.6-7.
3. Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 07.09.2005 „Privind recunoașterea calificărilor profesionale” // Official Journal L 255, 30.9.2005.
4. Boișteanu E. Dreptul muncii. Partea Generală. - Chișinău: Pontos, 2005, p.9-10.
5. Ghimpu S., Țiclea A. Dreptul muncii. Ediția a III-a. - București: Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1997, p.5-6; Țiclea A., Tufan C. Dreptul muncii. Curs pentru uzul studenților. – București: Global Lex, 2001, p.8; Ștefănescu I. Dreptul muncii. - București: Lumina LEX, 2000, p.21; Țiclea A. Tratat de dreptul muncii. Ediția a III-a. - București: Universul Juridic, 2009, p.6-8.
6. Ștefănescu I.Tr., Op. cit., p.17-21.
7. Potrivit lui Ion Traian Ștefănescu, ar fi justificată o ramură aparte, autonomă, în cadrul sistemului general al dreptului, care să integreze toate raporturile juridice care implică prestarea unei munci – dreptul profesional (*a se vedea* pentru detalii: Ștefănescu I.Tr. Op. cit., p.24-25).
8. Niculeasa M. Profesiile liberale: reglementare, doctrină, jurisprudență. - București: Universul Juridic, 2006, p.10.
9. Ibidem, p.38.
10. *A se vedea* în acest sens: Raportul Eurofound „Very atypical forms of work”, publicat pe pagina web: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef10091.htm> (accesat la 06.03.2012)

11. Трудовое право. Энциклопедический словарь / Главный редактор Иванов С.А. Четвертое издание. - Москва: Советская энциклопедия, 1979, с.364.
12. Cobeț D., Dima E., Faifer F. ș.a. Dicționar Enciclopedic. Ediția a V-a. - Chișinău, Cartier, 2004, p.739.
13. Noul dicționar explicativ al limbii române. - Editura „Litera Internațional”, 2002, publicat pe pagina web: <http://dexonline.ro/definitie/profesiune> (accesat la 06.03.2012)
14. *A se vedea* pagina web: http://www.pme.gouv.fr/mission-profession-liberale/contribution_CIPAV_def_PL.pdf (accesat la 06.03.2011)
15. Niculeasa M. Op. cit., p.38.
16. *A se vedea* pagina web: http://ro.wikipedia.org/wiki/Profesie_liberal%C4%83 (accesat la 06.03.2012)
17. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298 din 24.07.1997 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la aceasta // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.054.
18. Statuts de Union Mondiale des Professions Liberales (texte a jour au 28 Septembre 2009), publicat pe pagina web: http://www.umpl.com/contents/docs/statuts_fr.pdf, (acesat la 06.03.2012)
19. Niculeasa M. Op. cit., p.18-19.
20. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.159.
21. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.154-157.
22. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128.
23. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.153-156, BIS.
24. Potrivit lui Gheorghe Avornic, „răspunderea disciplinară este reglementată de normele dreptului muncii (în special, de normele Codului muncii, precum și de statutele disciplinare sau alte acte normative pentru unele categorii de angajați), care se aplică tuturor categoriilor de angajați (muncitori, slujbași, funcționari publici etc.), indiferent de statutul juridic și forma de proprietate a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (unități), pentru încălcarea disciplinei muncii (comiterii unei abateri disciplinare), pentru care administrația întreprinderii, instituției sau organizației aplică una din sancțiunile disciplinare prevăzute de legislația muncii pentru acea categorie de angajați care a comis abaterea disciplinară.” (Avornic Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului. Vol. II. - Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2010, p.302-303.
25. În literatura juridică de drept al muncii răspunderea disciplinară este definită în mod diferit, însă autorii menționează că această formă de răspundere juridică este una specifică dreptului muncii. *A se vedea* în acest sens: Țiclea Al. Op. cit., p.748; Beligrădeanu Ș., Ștefănescu I.Tr. Dicționar de drept al muncii. - București: Lumina LEX, 1997, p.135-139; Romandaș N., Boișteanu E. Dreptul muncii. - Chișinău: Reclama, 2007, p.345-347. Mai mult ca atât: Sanda Ghimpu și Alexandru Țiclea s-au expus foarte tranșant și categoric sub acest aspect, menționând următoarele: „Caracteristica cea mai importantă, care este conformă atât răspunderii disciplinare, cât și răspunderii materiale, constă în faptul că ambele sunt specifice dreptului muncii, aplicându-se numai în cadrul raportului juridic de muncă.” (Ghimpu S., Țiclea Al. Op. cit., p.391)
26. Despre raporturile juridice societare *a se vedea* mai mult în: Ломакин Д.В., Корпоративные правоотношения: Общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах. - Москва: Статут, 2008, 511с; Зурабян А.А. Корпоративные правоотношения как вид гражданских правоотношений. - Москва, 2008, 219 с.
27. Trebuie să recunoaștem, totuși, că în contextul mamonizării valorilor ne lovim de o inversare a priorităților, inclusiv în rândul liber-profesioniștilor, în sensul că aceștia își fundamentează din ce în ce mai mult prezența în mediul comercial, micșorând sau chiar eliminând prezența în mediul social necomercial.

Prezentat la 14.03.2012